

PRZEGLĄD ARTYKUŁÓW ZWIĄZANYCH TEMATYCZNIE Z DZIEJAMI KOŚCIOŁA NA ŚLĄSKU

opublikowanych w latach 1969—1970 w „Zaraniu Śląskim”, „Kwartalniku Opolskim”, „Sobótce”, „Naszej Przyszłości”, „Pracach Naukowych Uniwersytetu Śląskiego” i innych periodykach.

„ZARANIE ŚLĄSKIE”

1969 r. (XXXII), zeszyt 4:

M. Szczepańska, *W ćwierćwiecze ojczyzniego domu*.

W. Mrozek, *Kierunki i charakter przemian społecznych w województwie katowickim w Polsce Ludowej*.

B. Jałowicki, *Procesy urbanizacyjne w 25-lecie Polski Ludowej*.

M. Dutkiewicz, *Zasadnicze przeobrażenia kulturalne województwa katowickiego w okresie 25 lat istnienia PRL*.

1970 r. (XXXIII), zeszyty 1 i 2:

W. Knobelsdorf, *Województwo katowickie na mapie demograficznej Polski Ludowej*.

J. Przewłocki, *Wokół II powstania śląskiego*.

P. Dobrowolski, *Pismo ślązackie — tygodnik „Ślązak” (1905—1923)*.

R. Bogacki, *Rola Śląska Cieszyńskiego w polsko-słowackich kontaktach kulturalnych w XIX i XX wieku (do 1939 r.)*.

„KWARTALNIK OPOLSKI”

1969 r. (XV), zeszyt 1/2: W całości poświęcony jest Związkowi Polaków w Niemczech.

Zeszyt 3/4: R. Ociecek, *Wokół wydania unikatów „Officina Ferrara „W. Roździeńskiego (W świetle korespondencji ks. L. Fromanowicza i prof. R. Pollaka)*.

1970 r. (XVI), zeszyt 1: wydany dla uczczenia jubileuszu 25-lecia powrotu Opolszczyzny do Macierzy.

Zeszyt 2: A. Pryszczewska-Kozołub, *Górnoślązacy o swoim piśmiennictwie (Przegląd opracowań z lat 1913—1922)*.

„ŚLĄSKI KWARTALNIK HISTORYCZNY — SOBÓTKA”

1969 r. (XXIV), zeszyt 4: E. Maleczyńska, *Wyniki badań nad dawną polskością Wrocławia i postulaty badawcze*.

1970 r. (XXV), zeszyt 1: R. Heck, *O nowym zarysie historii Polski średniowiecznej*.

Zeszyt 2: W. Urban, *Archiwum-Muzeum Archidiecezjalne i Biblioteka Kapitułowa we Wrocławiu w latach 1945—1970*. Podobne sprawozdania umieszczono w tym zeszycie tak samo o wszystkich innych placówkach naukowych, archiwalnych i muzealnych we Wrocławiu.

Zeszyt 3 zawiera wyłącznie artykuły na tle XXV-lecia wyzwolenia Dolnego Śląska.

„NASZA PRZESZŁOŚĆ”

Tom XXXI (1969) wydano jako zbiór artykułów o dziejach zakonu paulińskiego na ziemiach polskich, napisanych z myślą o przyszłej syntetycznej historii Zakonu Paulinów, E. Jelonka o autorstwie „Nowej Gigantomachii”, O. Henryka Czerwienia o obrazie M. B. Częstochowskiej i sejmie Grodzieńskim w 1793 r., Z. Rozanowej i E. Smulikowskiego o obrazie „translatio reliquiae” św. Pawła Pustelnika, O. Janusza Zbudniewka o domach i rezydencjach polskich paulinów i S. Małgorzaty Szmid o „historii o chwalebnym Zmartwychwstaniu Pańskim” O. Mokołaja z Wilkowiecka.

Tom XXXII (1970) dedykowano oratorianom z okazji 300-lecia powstania pierwszej na ziemiach polskich w Gostyniu kongregacji kapłanów, żyjących ideą św. Filipa Neri. Dlatego też pierwszy artykuł pióra ks. H. Jaromina traktuje o dziejach tegoż zakonu w Polsce, następny ks. W. Zientarskiego o kapeli Gostyńskiej, S. Śląskiego o fundatorach klasztoru na Św. Górze pod Gostyniem oraz S. Marii Manfredy Kornackiej o roli Świętej Góry w życiu Edmunda Bojanowskiego.

„PRACE NAUKOWE UNIWERSYTETU ŚLĄSKIEGO”

Zastąpiły dotychczasowe „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej W Katowicach”. Na razie pojawiły się w oddzielnych zeszytach po jednym numerze prace językoznawcze, matematyczne, wychowania technicznego, prawnicze oraz bliżej nas interesujące historyczne i historyczno-literackie. Prace Historyczne nr 1, Katowice 1970, 207 zawierają kilka ciekawych artykułów i to J. Mądrego o dziejach badań nad prasą polską na Śląsku do r. 1939, M. Grzyby o biedaszybach na terenie Katowic oraz A. Mrowca o Ślązakach zamęczonych w Dachau.

Zestawił ks. F. Maroń

WAŻNIEJSZE POZYCJE WYDAWNICZE

Zaczynamy od bratnich publikacji. „*Analecta Cracoviensia*”, praca zbiorowa teologów krakowskich, Kraków 1969, t. I, 464, wyd. Polskie Towarzystwo Teologiczne. Artykuły historycznej treści dostarczyli ks. B. Kumor, *Początki metropolii krakowskiej*, W. M. Bartel, *Wydział teologiczny UJ na przełomie XIX i XX w.*, ks. A. Kubiś, *Stan badań nad literaturą patrystyczną o męczeństwie* i ks. B. Przybyszewski, *Z poszukiwań archiwalnych za warsztatami malarzkiej szkoły krakowsko-sądeckiej*. Z zagadnień prawnych ogłosił A. Vetulani, *Opory wobec prawa rzymskiego w dawnej Polsce*. Poza tym przeważają prace biblijne, filozoficzne oraz zagadnienia na tle enyklikli „*Humanae vitae*”.

„*Wrocławskie Studia Teologiczne. Colloquium Salutis*”, Wrocław 1970, 286. Jest to zbiór studiów wrocławskiego ośrodka teologicznego, podzielony na pięć działów, 1) sprawy współczesności, 2) historia, 3) zagadnienia dogmatycz-

no-filozoficzne, 4) teologia praktyczna, 5) omówienia i recenzje. Dział historyczny zaopatrzył ks. biskup W. Urban w dwa artykuły 1) *Polskie kazanie ze Smogorzowa z 1859 r.* oraz 2) *Pomoc Józefa Lompy dla kościoła w Smogorzowie*. Ponadto ogłosił ks. J. Swastek rozprawę o *Proweniencji i rozwoju kultu św. Jerzego w Polsce w świetle wezwań kościołów w okresie przedtrydenckim*. Pewne cechy historyczne zawiera również studium ks. K. Janiszaka z teologii praktycznej o powołaniach kapłańskich w archidiecezji wrocławskiej w latach 1945—1961.

„*Studia Warmińskie*”, Olsztyn 1969, t. VI 638. Do omawianych w poprzednim wydaniu „*Śląskich Studiów Historyczno-Teologicznych*” pięciu tomów „*Studiów Warmińskich*” dołączył się szósty tom, wyróżniający się tym, że oprócz licznych opracowań z rozmaitych dziedzin teologicznych umieszczono w nim szczegółowy i wszechstronny skorowidz do wszystkich dotychczas opublikowanych tomów i tym samym stworzono coś w rodzaju regionalnej encyklopedii wiedzy teologicznej o 3247 stronach druku.

*

Dziejów Kościoła dotyczą następujące książki:

Wykaz regestów dokumentów Archiwum Archidiecezjalnego we Wrocławiu, opr. ks. biskup Wincenty Urban, Warszawa 1970, 320. Repertorium dokumentów archiwalnych archidiecezji wrocławskiej podzielone jest na trzy części: pierwsza obejmuje dokumenty oznaczone sygnaturą alfabetyczną, druga dokumenty uporządkowane chronologicznie, trzecia dokumenty odnoszące się do miejscowości parafialnych lub instytucji kościelnych w obrębie archidiecezji. W powyższym wykazie zestawione są dokumenty w porządku czasowym od r. 979 (nr. 1) do r. 1959 (nr. 2134). Regesty notują oczywiście tylko w streszczeniu zawartość poszczególnych dokumentów: wystawcę, odbiorcę, miejscowość, datę, świadków, materiał piśmienny, język, pieczęć i inne szczegóły ich sporządzenia. Z wykazanych dokumentów tylko pięć odnosi się do terenów mieszczących się w granicach obecnej diecezji katowickiej. Bp W. Urban, *Ostatni etap dziejów Kościoła w Polsce przed nowym tysiącleciem (1815—1965)*, Rzym 1966, 555. Są to w niektórych sprawach encyklopedycznie, a w innych znowu działach bardzo obszernie i szczegółowo przedstawione dzieje Kościoła polskiego pod trzema zaborami. To właśnie rozbieżności terytorialne utrudniło uchwycenie jednolitej myśli przewodniej. Przypisy zastąpił Autor dokładną bibliografią, pozwalającą na lepsze zapoznanie się z niektórymi marginalnymi potraktowanymi tematami. J. Płocha, *Najdawniejsze dzieje opactwa benedyktynów w Mogilnie*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1969, 247 + mapka. Jest to wartościowy przyczynek do badań nad dziejami czarnych mnichów w naszym kraju, tak mało jeszcze znanych z braku źródeł. W trzech rozdziałach omawia Autor najpierw zagadnienie pochodzenia pierwszego konwentu mogileńskiego, następnie jego najstarsze dokumenty, a w końcu pierwotne uposażenie opactwa. A. Vetulani, *Początki najstarszych wszechnic środkowoeuropejskich*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1970, 215. Autor przedstawił okoliczności, towarzyszące założeniom pierwszych środkowoeuropejskich uniwersytetów. Przede wszystkim poddał analizie listy fundacyjne i omówił trzy listy fundacyjne papieża Urbana V oraz inne pisma, związane z fundacjami w Krakowie, Wiedniu i Pécs. P. Skwarczyński, *Szkice z dziejów reformacji w Europie środkowo-wschodniej*, Londyn 1967, 173 + mapka. Szkice obejmują ogromny obszar, wykraczający w trzecim szkicu nawet daleko poza

ramy geograficzne przez włączenie imperium arabskiego oraz Hiszpanii muzułmańskiej i chrześcijańskiej. Stąd powstały uogólnienia i uproszczenia. Rekompensatą za ścięziony materiał jest szczegółowa i różnojęzyczna bibliografia. Obszerłą recenzję książki znaleźć można w „Sobótce” 1970 (XXV), 113 nn. H. Patzelt, *Der Pietismus in Teschner Schlesien 1709—1730*, Göttingen 1969, 263. Ówczesny ruch separatystyczny w łonie ewangelików na Śląsku Cieszyńskim jest o tyle ciekawy, że na sędziów rozjemczych powołano m. in. również katolickich duchownych z Cieszyna. Monografia oparta jest przeważnie na nie wydanych dotąd materiałach archiwalnych, zdeponowanych w Halle i Tübingen. Natomiast pominął Autor opracowania polskie i archiwum jeleniogórskie.

*

O ogólnopolskiej tematyce historycznej ukazały się następujące dzieła:

Bibliografia historii Polski, t. II: 1795—1918, część pierwsza p. red. H. Madurowicz-Urbańskiej, Warszawa 1967, XVII + 671. Obejmuje wszystkie prace historyczne ogólniejszej treści, odnoszące się do tego okresu. *Atlas historyczny Polski*, p. red. W. Czaplińskiego i T. Ładogórskiego, Warszawa 1970², 54 + 54 map. Ilustruje przede wszystkim dzieje polityczne i gospodarcze. Obszerne wyjaśnienia i skorowidz miejscowości ułatwiają korzystanie z map i planów. *Polska*. Przedruk hasła z 9-go tomu *Wielkiej Encyklopedii Powszechnej PWN.*, Warszawa 1967, 231. Jest to zbiór artykułów, jakie ukazały się pod hasłem POLSKA i przeznaczony jest dla tych, którzy nie zdążyli zaprenumerować całości. *Słownik historii Polski*, Warszawa 1965⁵, XV + 815. W pierwszej części umieszczono w porządku alfabetycznym około 2500 haseł encyklopedycznych, a w drugiej części są osobne artykuły przeglądowe, dotyczące terytorium, zaludnienia, przemysłu, ustroju, wyznań, oświaty, sztuki i literatury. Spośród duchownych śląskich wybrano Hłonda, Londzina i Szafranka. Mimo piątego już wydania książka nie jest wolna od rażących błędów. Dla przykładu: Chorzów zaliczono do dóbr myślowickich, a Pszczyna była rzekomo własnością biskupstwa wrocławskiego. *Zbiór dokumentów małopolskich*, wydał S. Kuraś, Wrocław-Warszawa-Kraków 1962—1970. Wyszło już pięć oddzielnych części, a szósta jest w opracowaniu. Pomyślane są jako uzupełnienie *Kodeksu Dyplomatycznego Małopolski*, wydanego przez F. Piekosińskiego, oraz innych kodeksów z tego terenu i zawierają dokumenty z lat 1257—1450. Kilka dokumentów odnosi się również do parafii w dawnych dekanatach bytomskim i pszczyńskim. B. Górska, *Katalog kalendarzy XVII—XVIII w. w zbiorach Biblioteki Ossolineum*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1968, XI + 27. W 1965 r. ukazał się katalog z wykazem m. i. kalendarzy z XVI stulecia. Niniejszy katalog zawiera zestaw kalendarzy od 1603 do 1821 r. Wśród najróżniejszych ośrodków wydawniczych, jak Częstochowa, Gdańsk, Kalisz, Lublin, Poznań, Warszawa i Wrocław pierwsze miejsce zajmował Kraków, a tam akademicka drukarnia seminarium duchownego. H. Łowmiański, *Początki Polski*, t. IV, Warszawa 1970, 538. Sygnalizujemy dopiero czwarty tom, gdyż w swym na szeroką skalę zakrojonym dziele Autor właśnie tutaj doszedł do zagadnienia państwa wielkomorawskiego i w końcowym rozdziale do początków państwowości na ziemiach Polski południowej, czyli w Małopolsce i na Śląsku. Z tym wiąże się szczególnie problem chrystianizacji. *Historia nauki polskiej*, t. I: B. Suchodolski, wstęp i redakcja, P. Czartoryski, średniowiecze, P. Rybicki, odrodzenie, Wrocław-Warszawa-Kraków 1970, LXXI + 448 + 127 rycin. Całość składać się będzie z sześciu to-

mów. W pierwszych dwóch woluminach mieścić się będą średniowiecze, odrodzenie, barok i oświecenie. Materiał przedstawiony będzie w historycznym rozwoju nauki w sposób naracyjnie ciągły, bez szczegółów bio- i bibliograficznych oraz dokumentacyjnych, które dla pierwszych dwóch tomów ogłoszone zostaną jako tom trzeci. Jako punkty orientacyjne podajemy z pierwszego tomu szkolnictwo, uniwersytet krakowski, nauki teologiczne i filozoficzne oraz ruchy religijne, a z terenu Śląska astronomię, lecnictwo, arystotelizm oraz zaburzenia religijne i społeczne.

*

Wydawnictwa dotyczące spraw śląskich:

Bibliografia Historii Śląska. Za rok 1968. Opr. R. Gelles, Wrocław 1977, 88. *Bibliografia Śląska 1965*, Katowice-Kraków 1969, XXI + 298. Różni się od poprzedniej tym, że notuje artykuły itp. z wszystkich dziedzin i spraw śląskich.

*

Z kultury i oświaty na Śląsku

S. Rospond, *Polszczyzna Śląska*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1970, 168. Jest to uzupełnione i unowocześnione popularno-naukowe wydanie poprzednich prac tegoż Autora o zabytkach języka polskiego na Śląsku (1948) oraz dziejach polszczyzny śląskiej (1959). A. Kowalska, *Język polski w szesnastowiecznych księgach miejskich Tarnowskich Gór*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1970, 153. Autorka przeprowadziła szczegółową analizę składni i słownictwa najwcześniejszych zapisów polskich i uwydatniła charakterystyczne cechy literackiej i dialektycznej polszczyzny tarnogórskiego obszaru językowego. *Śląscy pisarze ludowi (1800—1914)*. Antologia poezji i prozy. Wyboru dokonała i opracowała J. Kucianka, Wrocław-Warszawa-Kraków 1968, XLIX + 434. Jest to trzeci tom wydawnictwa o pisarzach śląskich XIX i XX stulecia, w którym Autorka jako znakomita znawczyni śląskiego piśmiennictwa ludowego naprowadziła 26 pisarzy, którzy przy pracy zarobkowej i walce o sprawy narodowe, mimo braku wykształcenia literackiego, potrafilili swoje myśli i uczucia przenieść na pismo. *Młoda Polska na Śląsku 1898—1922. Antologia*. Do druku przygotował i przypisami zaopatrzył A. Gładysz, seria Pisarze śląscy XIX i XX wieku, t. IV, Wrocław-Warszawa-Kraków 1969. W odróżnieniu od ludowych są tutaj przedstawieni pisarze z powołania w dwóch nieco odmiennych środowiskach, cieszyńskim i górnośląskim. Wśród wybranych dwiętnastu literatów aż trzynastu pochodziło z Cieszyńskiego, gdzie duże znaczenie miało utworzenie w r. 1895 polskiego gimnazjum a w 1907 r. założenie „Zarania Śląskiego”. St. Mazurek, *Z dziejów polskiego ruchu kobiecego na Górnym Śląsku w latach 1900—1907*, Opole 1969, 96. Autor podjął pierwszą próbę opublikowania materiału o działalności polskich organizacji kobiecych na Górnym Śląsku w zaraniu XX w. *Ruch amatorski na Opolszczyźnie*, Opole 1969, 184. Czterech Autorów przedstawia w obszernych szkicach rozwój polskich chórów śpiewaczych i zespołów teatralnych oraz ich walkę o język i narodowość polską w XIX i XX w. J. Glenski, *Związki pisarzy polskich z regionem Śląska* (Materiały bibliograficzne), Opole 1970², 67. Są to informacje bibliograficzne o kontaktach osobistych i literackich pomiędzy pisarzami polskimi poza kordonem i śląskimi w czasie niewoli narodowej. Bibliografia, opracowana pod tym samym kątem widzenia o dziennikarzach, ukaże się w osobnej broszurce. J. Glenski, *Nowiny Raciborskie w latach 1889—1904*, Katowice 1970, 350. W powyższej obszernej monografii, wydanej przez Instytut Śląski w Opolu, ograniczył Autor swoje wywody do r. 1904, kiedy to po zmianie

właściciela „Nowiny” wycofały się z pozycji bojowego pisma i stały się anemicznym pismem lokalnym. Jan Karol Maćkowski. *Wspomnienia śląskie*. Wybrał i opracował J. Glensk, Opole 1970, 88. Po wstępnym życiorysie J. K. Maćkowskiego, właściciela i redaktora „Nowin Raciborskich” w latach 1891—1894, następuje szereg artykułów, opublikowanych przez niego w ówczesnej prasie, wśród których „Wspomnienia Śląskie” zawierają również charakterystykę narodowościową części duchowieństwa górnośląskiego w drugiej połowie XIX w. A. Pryszycki, *Wspomnienia Śląskie*. Opole 1969, 96. Broszurka jest ważnym przyczynkiem do dziejów życia umysłowego na Górnym Śląsku w latach międzywojennych, kiedy to Ogrodziński, autor „Dziejów piśmiennictwa śląskiego” po przybyciu na Śląsk nawiązał kontakt z ks. drem Szramkiem i od niego brał inspiracje do pracy odkrywczej i poszukiwawczej za zapomnianymi pisarzami śląskimi. D. Zielenkowska, *Stanisława Wasylewskiego związki ze Śląskiem* Opole 1969, 72. Wśród rozlicznych tematów dziennikarskich i literackich Wasylewskiego (1885—1953) poczesne miejsce zajmują artykuły o Śląsku. Pierwszy felieton o mniszkach w Czarnowasach ogłosił na łamach „Słowa Polskiego” w dniu plebiscytu na Śląsku. Swoją trzykrotną podróż po Opolszczyźnie uwiecznił w książce *Na Śląsku Opolskim*, wydanej w r. 1937 w Katowicach. Inne prace o podobnej treści ukazały się dopiero po drugiej wojnie światowej, kiedy Wasylewski na stałe zamieszkał w Opolu. W. Goriszowski, *Czytelnictwo i jego wpływ na wyniki nauczania*, Katowice 1968, 256. Pierwsza część książki o teoretyczno-metodologicznych problemach czytelnictwa stanowi wyjątkowo bogaty przegląd odnośnej literatury. Druga część podaje rezultaty badań Autora na podstawie ankiety, przeprowadzonej w latach 1962/3 wśród 2400 uczniów klas VI i VII, oraz swobodnych rozmów z rodzicami i nauczycielstwem. Według końcowych wniosków głównych impulsów przy wyborze literatury dostarczają rówieśnicy. Na dalszym planie plasują się rodzice i pedagodzy, minimalny natomiast jest pod tym względem wpływ radia i telewizji. B. Pawlik, *Problemy repolonizacji i narodowej integracji miejscowej ludności powiatu prudnickiego w pierwszych latach po wyzwoleniu (1945—1947)*, Opole 1970, 138. Po krótkim zarysie historycznym powiatu Autor najszerzej potraktował problemy tytułowe a następnie niektóre zjawiska i dane włączenia się miejscowej ludności w życie społeczne i oświatowe. Wybrany okres tłumaczy się tym, że do r. 1947 trwała w zasadzie weryfikacja, czyli w tym czasie zagadnienia narodowe zarysowały się szczególnie wyraźnie. S. Zagórny, *Z badań nad działalnością kulturalno-oświatową na wsi opolskiej*, Opole 1969, 88. Badania przeprowadzono na przykładzie gromady Boguszyce pod Opolem w latach 1960—1965, czyli w czasie wkraczania telewizji do wsi i ograniczały się do trzech problemów: zasięgu bazy kulturalno-oświatowej, uczestnictwa wieśniaków w życiu kulturalno-oświatowym i zapotrzebowania mieszkańców w tym zakresie. *Z badań nad oświatą w mikroregionie raciborskim*, Opole 1970, 91. Jest to ciekawy i wstępny zarys badań, przeprowadzonych przez pracowników opolskiego Instytutu Śląskiego nad rozwojem szkolnictwa i kultury w regionie raciborskim.

*

Do spraw gospodarczych na Śląsku nawiązują:
S. Michalkiewicz, *Gospodarka magnacka na Śląsku w drugiej połowie XVIII wieku* (na przykładzie majątku Książ), Wrocław-Warszawa-Kraków 1967, 216. Monografia, obejmująca lata 1741—1806, opracowana została przy wy-

zyskaniu bogatego materiału źródłowego, jak rachunków gospodarczych, rejestrów poddanych i urbarzy dawnej własności Hochbergów, którzy również na Górnym Śląsku posiadali kilka majątków. H. Wesołowska, *Młynarstwo wiejskie Opolszczyzny od XV do XX wieku*, Opole 1969, 281 + 78 nlb. Jest to bogato ilustrowana praca o coraz bardziej zanikającym przemiale ziarna przy pomocy urządzeń, poruszanych siłą wiatru, wody i zwierząt. J. Jaroś, *Historia górnictwa węglowego w Zagłębiu Górnos Śląskim w latach 1914—1945*, Katowice-Kraków 1969, 278. Po krótkim wstępie o warunkach w kopalnictwie przed r. 1914 analizuje Autor poszczególne okresy 1914—1918, 1918—1939, 1939—1945, sytuację gospodarczą, rozwój techniczny, warunki socjalne oraz stosunki własnościowe przeważnie w latach międzywojennych. *Aktualne problemy Państwowych Gospodarstw Rolnych w województwie opolskim*, p. red. J. Góralczyka, Opole 1969, 84 + 8 tablic. Jest to praca zbiorowa o osiągnięciach i potrzebach w państwowej gospodarce rolnej, wydana przez Instytut Śląski w Opolu. J. Kardyś, *Rolnicza integracja w świetle obcych i polskich doświadczeń*, Opole 1969, 106. Jest to próba analizy niektórych bardziej interesujących doświadczeń ze zakresu produkcji rolniczej, opartych na wynikach uzyskanych w rolnictwie województwa opolskiego. K. Kwaśniewski, *Sytuacja społeczna kobiety wiejskiej na Śląsku Opolskim*, Opole 1970, 37 + 12 rysunków. Autor stwierdza, że gospodarstwa rolne na Opolskiem są bardziej sfinansowane a mimo to warunki życia i pracy kobiety wiejskiej pod wielu względami lepsze, niż przeciętnie w skali ogólnopolskiej. A. Gorywoda, *Z problematyki rozwoju rzemiosła na Ziemiach Zachodnich i Północnych w latach 1945—1965*, Opole 1970, 109 + 10 tablic. Jest to szkic podstawowych problemów polskiego rzemiosła indywidualnego i uspołecznionego na ziemiach odzyskanych w okresie dokonującej się integracji z pozostałymi ziemiami Polski Ludowej. J. Jagas, *Rezerwy wzrostu wydajności pracy* (na przykładzie przemysłu cementowego rejonu opolskiego), Opole 1970, 303. Autor rozpatruje problematykę wykrywania i wyzwolenia rezerw na przykładzie cementowni opolskich, których znaczenie w gospodarce narodowej jest bardzo duże. *100-lecie Banku Spółdzielczego w Zawadzkiem*, Opole 1970, 108. Z tej okazji ogłoszono w broszurce cztery artykuły o ruchu spółdzielczym w Zawadzkiem i okolicy, zawierającym w swoich dziejach piękne karty walk o polskość Śląska Opolskiego. J. Kantyka, *XXV lat władzy ludowej w Województwie Katowickim*, Katowice 1970, 140. Jest to próba całościowego ujęcia warunków społecznych, politycznych i gospodarczych, które stanowią specyfikę budownictwa socjalistycznego na terenie województwa katowickiego. J. Pietrucha, *Wizja demograficzna Województwa Katowickiego*, Katowice 1969, 136. Po nakreśleniu stanu demograficznego z lat 1950—1965 rozwija Autor wizję przyszłościowego rozwoju ludnościowego do r. 1985.

*

Okres powstań i plebiscytu na Śląsku:

Źródła do dziejów Powstań Śląskich, p. red. K. Popiołka, t. I: *październik 1918—styczeń 1920*, cz. I, Wrocław-Warszawa-Kraków 1963, 454. T. II: *styczeń — grudzień 1920*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1970, 578. Na razie możemy jedynie stwierdzić, że zaplanowane na dużą skalę wydawnictwo z trudnością dochodzi do skutku. Dopiero siedem lat po ukazaniu się części pierwszego tomu ukazał się drugi tom a nie wiadomo, kiedy doczekamy się drugiej części pierwszego tomu. Tak samo nie wykorzystano archiwów niemieckich a ograniczono się do źródeł krajowych. J. Przewłocki, *Międzysojusznicza Komisja Rząd-*

dząca i Plebiscytowa na Górnym Śląsku w latach 1920—1922, Wrocław-Warszawa-Kraków 1970, 193. Tematem pracy jest zobrazowanie działalności tej Komisji na tle jej posunięć wojskowych i zarządzeń administracyjnych oraz jej stosunku do wszystkich ważniejszych wydarzeń w owym czasie na Górnym Śląsku i nastawienia jej poszczególnych członków do obozów polskiego i niemieckiego w okresie powstań. Z. Szymański, *Niemieckie korpusy ochotnicze na Górnym Śląsku (1918—1922)*, Opole 1969, 75. Autor nakreślił genezę i udział bojówkarzy niemieckich we walce z polskim ruchem wyzwoleniczym. Nie podał jednak dokumentacji ani przeglądu bibliograficznego. W *Zagłębiu Dąbrowskim i na Górnym Śląsku u progu i na początku niepodległości (1918—1922)*, p. red. H. Rechowicza, Katowice 1968, 115. W broszurce zawarte są trzy artykuły i to J. Walczaka o ugrupowaniach politycznych w Zagłębiu Dąbrowskim, J. Kępskiego o Polskiej Partii Socjalistycznej oraz J. Przewłockiego o Narodowej Partii Robotniczej na Górnym Śląsku, w której jednym z głównych działaczy był ówczesny proboszcz kościoła NMP. w Katowicach, a późniejszy pierwszy biskup częstochowski, ks. dr Teodor Kubina.

*

Czasy okupacji hitlerowskiej na Śląsku przypominają: *Studia Śląskie. Seria nowa*, t. XVI, Opole 1969, 407. Poświęcone ofiarom drugiej wojny światowej w trzydziestolecie Września zamieściły kilka rozpraw, jak E. Jędrzejewskiego o niemieckiej administracji na terenach włączonych do rejencji opolskiej, A. Koniecznego o fingowanym napadzie na radiostację gliwicką, E. Piontka o założeniu kopalni „Knurów” w latach okupacji oraz oprócz innych jeszcze wspomnienie o pierwszej wojnie gospodarczej Niemiec przeciwko Polsce w latach 1920—1922. T. Musioł, *Dachau 1933—1945*, Katowice 1968, 504. Jest to pierwsza obszerna monografia o najstarszym obozie koncentracyjnym w Niemczech i wzorcu dla innych obozów, oparta na szerokiej bazie źródłowej, licznych publikacjach krajowych i zagranicznych oraz zeznaniach naocznych świadków.

*

Opisy geograficzno-historyczne:

Miasto Nysa. Szkice monograficzne, Wrocław 1970, 279. Dzieło zbiorowe, wydane przez Instytut Śląski w Opolu, opisuje w trzynastu rozdziałach przeszłość i teraźniejszość dawnej stolicy księstwa biskupiego i miasta prawie całkowicie zniszczonego w czasie działań wojennych w 1945 r. a po wojnie odbudowanego. *Ziemia Strzelecka. Szkice monograficzne*, Wrocław 1970, 412. Wydane tak samo przez Instytut w Opolu ukazują w ujęciu ogólnym powiat strzelecki, znany ze swej dzielnej postawy w czasie plebiscytu i powstań. Kilkakrotnie wspomniany jest również ks. proboszcz J. Wajda w Kielczy, założyciel Polskiego Banku Ludowego w Strzelcach oraz organizator licznych kółek rolniczych w powiecie i poseł do parlamentu Rzeszy, który zmarł na wygnaniu u swego dawniejszego wikarego, ks. Czempieła w Hajdukach. *Siemianowice. Zarys rozwoju miasta*. Opracował H. Rechowicz, Katowice 1969, 328. Z ramienia Instytutu Śląskiego w Katowicach przyczyniło się siedemnastu Autorów do wszechstronnego opracowania kolejnej monografii popularno-naukowej o miastach województwa katowickiego. Bardzo pobieżnie potraktowano jednak okres aż do drugiej połowy XVIII stulecia.

Zestawił ks. F. Maroń